

La carrera investigadora des d'una perspectiva de gènere

Diverses acadèmiques debaten sobre els obstacles que s'han trobat a l'hora de fer carrera universitària | Dificultats per accedir a càrrecs directius, un entorn no necessàriament empàtic, desigualtats estructurals i renúncies, entre els punts assenyalats



Entrevistem una desena d'investigadores punteres en diversos camps de les Ciències Socials i Humanitats.

A **Pensem.cat** hem publicat una sèrie d'entrevistes a dones investigadores de les Ciències Socials i Humanitats. Malgrat que la qüestió del gènere no ha sigut un aspecte central en les entrevistes, sí que hi ha aparegut, ja que amb aquestes entrevistes volíem precisament contribuir a la visibilització de les dones en el món de la recerca. En canvi, vam organitzar una trobada amb elles per tal de comentar específicament com les diferències entre homes i dones afecten la carrera acadèmica de les investigadores. En aquest article exposem les consideracions que ens van fer i les conclusions a què vam arribar. En el seu conjunt constitueixen una visió interessant sobre com la qüestió del gènere intervé en aquest camp. Però no creiem que siguin unes conclusions definitives. Hi continuarem pensant.

Hi ha més estudiants dones a les universitats, però...

En les darreres dècades s'ha vist com les **universitats s'anaven feminitzant**, sobretot en l'àmbit de les Ciències Socials, és a dir que hi ha més dones que homes estudiant molts graus de Ciències Socials. Però hi ha excepcions remarcables. Per exemple, a Història Contemporània és difícil trobar-hi dones, tal com comentava a la seva entrevista la professora Queralt Solé. De fet, ella té la sensació que abans hi havia més dones que no pas ara. O bé als estudis d'Economia, on Ada Ferrer té la sensació que les dones estan disminuint. A més, dins dels estudis d'Economia, les dones se solen decantar per temes més socials com ara l'educació, la salut, el comportament social, la igualtat de gènere? i els homes per les finances i les matemàtiques. Com explica Begoña Román, als estudis de Filosofia les dones es concentren en la part més pràctica i d'ètica.

Pensem.cat és un projecte de la Fundació Congrés de Cultura Catalana.

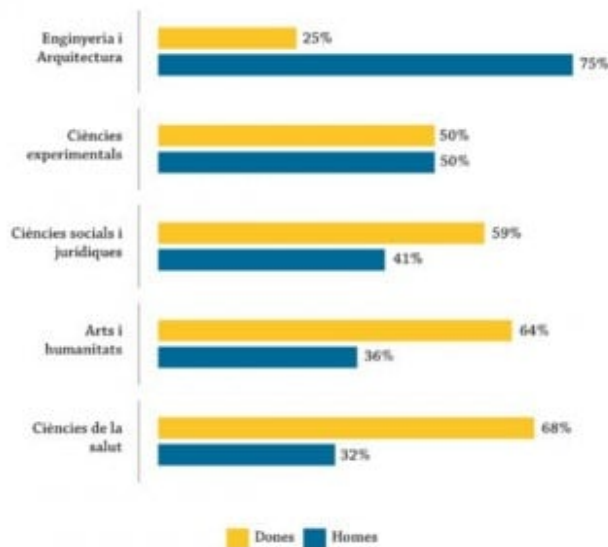
Si creus que l'existència d'aquesta revista de difusió de la recerca universitària i el coneixement acadèmic és útil i vols contribuir a fer-la sostenible...

...associa't a la Fundació!

En canvi, en altres tipus d'estudis com ara Economia o Arqueologia les entrevistades tenen la sensació que sempre hi ha hagut dones estudiant-los. A les entrevistes no hem tractat les ciències experimentals i tecnològiques, on sí que hi ha una diferència important pel que fa a la matriculació de nois i noies.

Tot seguit podem observar les darreres dades sobre matriculació a les universitats de la Xarxa Vives, en què es veu la feminització dels estudis de Salut, Ciències Socials i Humanitats, així com la masculinització dels estudis d'Enginyeria i Arquitectura, mentre que a les ciències experimentals hi ha paritat. A la mateixa pàgina de dades es pot observar com **les dones són minoria en els càrrecs de responsabilitat** en l'àmbit de la recerca i de la gestió universitària. O bé encara no s'ha produït el canvi, o bé hi ha un **sostre de vidre** que impedeix que la presència de dones en càrrecs de responsabilitats es correspongui amb la seva presència com estudiants a la universitat. "Al meu departament hi ha 13 càtedres, i només 3 són dones. I dues de molt recents", il·lustra Mireia Trenchs.

Matrícula en estudis de grau segons àmbit de coneixement i per sexe



Percentatges de nois i noies matriculats als diversos graus universitaris. Foto: Xarxa Vives.

Pensem.

No és només una qüestió de qui, sinó del què i del com

Algunes de les entrevistades comenten que el biaix de gènere en la recerca no és només una qüestió de quantitat, sinó del què i com es fa. La perspectiva científica també conté un biaix de gènere que sovint s'oblida. La manera com s'explica la Història, per exemple. Però **quan es vol incorporar la perspectiva de gènere a aquests estudis, això queda estigmatitzat** com una cosa de "feministes" o com a "temes de dones". També falta visibilitat de les dones científiques en les bibliografies i els plans d'estudi en general. És possible pensar que la masculinització comenci en els continguts mateixos dels estudis que s'ofereixen, i que això incideixi en el fet que s'hi matriculin nois o noies.

Una altra de les qüestions que preocupen sobre la presència de les dones a la universitat és que sovint s'hi produeixen casos d'assetjament o d'abús. **Sembla que hauria de ser un entorn segur, però no ho és.** Cal recordar que a la universitat hi ha un ambient competitiu, però on tenir bona relació amb persones amb poder pot influir molt en la carrera acadèmica. Com passa en d'altres llocs, això pot produir situacions d'abús de poder.

"M'he trobat amb coses a la Universitat que no me les he trobat al carrer", s'exclama Ada Ferrer, sense entrar en detalls. "Jo també m'he trobat les actituds més **masclistes** a la Universitat. No vol dir res, el fet que sigui gent culta i formada", hi afegeix Queralt Solé.

Meritocràcia o competició desigual?

El currículum acadèmic i de recerca està basat en els mèrits individuals. Però la manera com s'adquireixen aquests mèrits implica una clara desigualtat entre homes i dones en la carrera acadèmica. En el cas de les dones de les generacions més grans, van haver d'incorporar-se al mercat de treball quan **els homes no assumien cap responsabilitat** sobre les tasques de la llar. Actualment, si hi ha recolzament de la parella és més fàcil poden desenvolupar una carrera d'investigadora. Però tot i així assumir el volum de feina que implica i conciliar-la amb la vida personal no és gens fàcil. De fet, algunes investigadores, com Aina Tarabini, reivindiquen una altra concepció de la carrera acadèmica, més basada en la feina d'equip, i que faci possible una vida personal plena, tant si es tenen fills com si no. Això implica poder treballar d'una altra manera.

"En el món pre-Covid, era habitual que hi hagués professors universitaris en ple permís de paternitat... que s'estaven de 9 a 5 al seu despatx!", s'exclama Laia Balcells, que continua: "La càrrega que als EUA ha suposat per a les dones la CoViD-19 ha estat ingent. Aquí no hi ha hagut un retorn a l'escola dels nens i nenes, i en bona part aquesta **responsabilitat ha recaigut en les mares.**"

Consulteu les entrevistes del dossier «Investigadores»



Treballar d'una altra manera

En aquest sentit, les entrevistades comenten que als grups de recerca on hi ha **més dones com a líders de grup** o coordinadores de projectes, hi ha **més consciència de la conciliació** de la

vida personal i la professional. Es poden crear vincles de col·laboració en els equips per tal d'afavorir aquesta conciliació, com també relacions més col·laboratives i de cura personal (tal com planteja en el seu llibre de Iolanda Batallé *Atreveix-te a fer les coses a la teva manera: la revolució del lideratge de les dones* (Destino, 2021). Conceptes molt arrelats a la universitat -com ara "internacionalització", "excel·lència", "mèrit"- no es poden desconnectar de la seva base de producció, perquè aleshores és quan es produeix la desigualtat. Cal pensar que no existeix una única forma d'excel·lència.

"El fet que cada cop més dones siguin líders de grup d'investigació, de projectes..., fa més fàcil que d'altres investigadores verbalitzin que no poden fer X perquè tenen el fill malalt, per exemple. Això ja està passant", exposa Trenchs. "Tenir una cap dona és molt millor en termes d'**empatia**", hi afegeix Ferrer.

En aquest sentit, una de les crítiques que sorgeix és que els **plans d'igualtat** a les universitats no han portat canvis reals i tangibles per a les dones que hi treballen. Es fan accions com ara cursos d'autodefensa o utilitzar el femení genèric, però **no se centren en canviar les desigualtats estructurals**. No només es necessiten mesures dirigides a les dones sinó als homes; són els homes els que han d'aprendre i renunciar als seus privilegis. Alhora, calen accions que revertixin els desavantatges estructurals per intentar revertir-los.

"A la UB, per exemple, cap acció del pla d'igualtat va adreçada a canviar els homes. Cal que **renunciïn als privilegis** que tenen", s'exclama Carme Junyent. "Quan un home parla en femení, tot això no és més que comèdia", hi afegeix Rodà.

La maternitat encara és un *handicap*

En general, **la maternitat condiciona la trajectòria acadèmica**. Tenir responsabilitats familiars perjudica en un món tan competitiu i meritocràtic com l'acadèmic perquè els homes no assumeixen el mateix nivell de responsabilitats familiars. Hi ha molts factors estructurals que empenyen les dones a prioritzar la seva vida personal i familiar, sovint a costa de la seva vida laboral. Cal reflexionar si són decisions que neixen de la pròpia voluntat o de la pressió social. En tot cas, les dades mostren que hi ha una bretxa de gènere en els salaris i en les trajectòries.

A la universitat hi ha moltes dones que no tenen fills o que els tenen molt tard, un cop han llegit la tesi doctoral. A d'altres països d'Europa hi ha més ajudes per facilitar la conciliació de la vida personal amb la vida acadèmica quan s'és mare. De fet, molts plans reconeixen el període de maternitat com un període no productiu, que no cal computar per competir per recursos.

"La maternitat a la Universitat no està protegida com caldria", sosté Isabel Rodà. Trenchs hi coincideix: "Caldria interpel·lar les agències que acrediten perquè reflexionin **si s'està discriminant** les dones que són mares."

Junyent, per concloure la conversa, resumeix: "Quan vaig tenir el primer fill, vaig tenir clar que **havia de renunciar a moltes coses**, i em vaig quedar amb els fills i la Lingüística. No sento que hagi hagut de pagar cap preu pel fet de ser dona, tot i que aquí també hi juga el fet que no sóc gens competitiva i no he perseguit ser catedràtica." Presentant-se com a "contraexemple", resumeix a la perfecció la relació entre maternitat i carrera acadèmica.

També et pot interessar:
[noticiadiariambautor]93/181[/noticiadiariambautor]

[noticiariambautor]93/179[/noticiariambautor]
[noticiariambautor]93/177[/noticiariambautor]
[noticiariambautor]93/175[/noticiariambautor]
[noticiariambautor]93/173[/noticiariambautor]
[noticiariambautor]93/171[/noticiariambautor]
[noticiariambautor]93/164[/noticiariambautor]